

Hỗ trợ xã hội đối với học sinh dân tộc thiểu số ở Trường Phổ thông dân tộc nội trú, tiếp cận dưới góc độ chuyên ngành Công tác xã hội

Phạm Thị Hải Lý*,

Cao Thị Quỳnh Na, Trần Thị Lan Anh, Phùng Thị Hằng,

Nguyễn Huỳnh Bảo Ngọc, Trần Huyền Trân**

*ThS. Khoa KHXH và NV, Trường Đại học Quy Nhơn

(**) Nhóm SV lớp Công tác xã hội - K44, Khoa KHXH & NV, Trường ĐH Quy Nhơn

Received: 12/1/2024; Accepted: 15/1/2024; Published: 19/1/2024

Abstract: The study explores theoretical aspects of social support for ethnic minority students studying at Boarding Ethnic High Schools. This includes support related to material resources, nutrition, daily activities, healthcare, and health services; academic and scientific research support; psychosocial support; information access; and cultural engagement. The research also proposes various roles for school social workers in assisting ethnic minority students in Boarding Ethnic High Schools, involving tasks such as assessing needs, providing guidance and direction, connecting resources, and advocating for the rights and benefits of students.

Keywords: Social support; Ethnic minority students; School social work

1. Đặt vấn đề

Theo Quy chế “Tổ chức và hoạt động của trường Phổ thông Dân tộc nội trú (ban hành kèm theo thông tư số 04/2023/TT-BGDĐT ngày 23 tháng 02 năm 2023 của Bộ trưởng Bộ GD &ĐT) quy định: “Trường Phổ thông DTNT được Nhà nước thành lập cho học sinh (HS) là người dân tộc thiểu số, HS thuộc gia đình định cư lâu dài tại vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn nhằm mục tiêu tạo nguồn đào tạo nhân lực có chất lượng cho vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi, vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn”.

Việt Nam là quốc gia có 53 dân tộc thiểu số (DTTS) sinh sống trên nhiều tỉnh thành trong cả nước. So với dân tộc kinh, các DTTS ở nước ta gặp nhiều khó khăn về đời sống kinh tế, việc làm, chất lượng giáo dục, ... Về phương diện giáo dục và đào tạo, có thể nói, hiện nay HSDTTS phải đối mặt với những khó khăn nhất định trong việc tham gia học tập do địa bàn di chuyển không thuận lợi, tình hình kinh tế gia đình; các quan niệm, phong tục tập quán có phần lạc hậu cũng khiến nhiều HS không được đến trường hoặc bỏ học giữa chừng. Nhằm tạo điều kiện cho HSDTTS có điều kiện thuận lợi trong học tập, Đảng và Nhà nước ta đã có nhiều chủ trương, chính sách trong hỗ trợ như miễn giảm học phí, tăng cường đầu tư, phát triển các trường DTNT ở các tỉnh, thành. Hiện nay cả nước có 315 trường PTDTNT ở 49 tỉnh, thành phố với tổng

số 109.245 học sinh nội trú (HSNT). Trong đó, có 59 trường PTDTNT cấp tỉnh, 256 trường cấp huyện, có 03 trường PTDTNT trực thuộc Bộ GD&ĐT. Quy mô trung bình của trường cấp tỉnh khoảng 600 HS, trường cấp huyện khoảng 290 HS.

Trường DTNT đóng vai trò quan trọng và đặc biệt trong việc giáo dục và phát triển toàn diện cho HSDTNT. Những trường này không chỉ cung cấp một môi trường học tập an toàn và đầy đủ nguồn lực, mà còn mang lại cho HSDTNT cơ hội tiếp cận và trau dồi nền tảng văn hóa, ngôn ngữ và truyền thống của dân tộc mình. Trong nghiên cứu này, dưới góc độ chuyên ngành Công tác xã hội, nhóm tác giả tiến hành tìm hiểu một số vấn đề lý luận nhằm trả lời câu hỏi: Hỗ trợ xã hội cho HSDTTS hiện nay gồm những phương diện nào? Nhân viên công tác xã hội (CTXH) trong trường học có thể thực hiện những vai trò nào để trợ giúp HS trong trường DTNT tiếp cận tốt hơn với các hỗ trợ xã hội hiện nay?

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm và phân loại hỗ trợ xã hội (HTXH)

2.1.1. Khái niệm HTXH

Có nhiều khái niệm khác nhau về hỗ trợ xã hội (HTXH). Theo Từ điển tiếng Việt (2003): “Hỗ trợ là giúp đỡ lẫn nhau, giúp đỡ thêm vào”. Taylor (2007) định nghĩa: HTXH đề cập đến cảm giác của một người rằng họ được chăm sóc, yêu thương và tôn trọng và rằng họ thuộc về một mạng lưới được đặc trưng bởi nghĩa vụ

lẫn nhau. House (1981) đã phác thảo HTXH là nội dung chức năng của các mối quan hệ có thể được xác định bởi bốn loại hành vi hoặc hành động hỗ trợ rộng rãi. Chúng bao gồm hỗ trợ về mặt cảm xúc (tức là sự đồng cảm), hỗ trợ về công cụ hoặc hữu hình (tức là cung cấp hỗ trợ vật chất) và hỗ trợ thẩm định (tức là cung cấp thông tin hữu ích cho việc tự đánh giá).

Hỗ trợ xã hội là quá trình hay hoạt động nhằm cung cấp sự giúp đỡ, hỗ trợ và tạo điều kiện thuận lợi cho các cá nhân hoặc nhóm xã hội đang gặp khó khăn hoặc không có đủ khả năng để tự mình vượt qua các vấn đề đó. Hỗ trợ xã hội có thể được thực hiện thông qua các chương trình, dự án, chính sách và hoạt động của các tổ chức xã hội như các cơ quan chính phủ, tổ chức phi chính phủ, tổ chức từ thiện, các trường học, bệnh viện hoặc các cá nhân và tình nguyện viên trong cộng đồng.

2.1.2. Phân loại HTXH

Tùy vào góc độ lý luận và thực tiễn khác nhau mà có những cách phân loại về HTXH. Trong nghiên cứu này, chúng tôi dựa theo quan điểm của Hsiu-Chia Ko và cộng sự (2013) cho rằng có bốn loại HTXH là: hỗ trợ tinh thần; hỗ trợ về giá trị bản thân; Hỗ trợ thông tin và hỗ trợ hữu hình. Cụ thể:

- *Hỗ trợ tinh thần, cảm xúc:* Là những hỗ trợ về mặt tinh thần giúp ai đó khi họ đang phải đối mặt với một tình huống khó khăn và cần ai đó giúp vui bớt sự cô đơn thông qua sự lắng nghe, đồng cảm, cung cấp lời khuyên và sự trấn an về cảm xúc,... Đó có thể là sự hỗ trợ đến từ những người bạn, đồng nghiệp, các tổ chức hay từ những người thân trong gia đình.

- *Hỗ trợ tăng cường nhận thức về giá trị bản thân:* Loại HTXH này được thể hiện dưới dạng biểu hiện của sự tự tin hoặc khuyến khích. Một người nào đó đưa ra sự hỗ trợ quý trọng có thể chỉ ra những điểm mạnh mà người cần hỗ trợ đang quên hoặc chỉ cho họ biết rằng người khác tin tưởng vào họ. Chẳng hạn như, đưa ra lời khẳng định để tăng cường sự tự tin của ai đó; đưa ra lời khen ngợi; thừa nhận và công nhận thành tích của ai đó; nhắc nhở mọi người về điểm mạnh của họ

- *Hỗ trợ thông tin, kiến thức:* Những người thực hiện hỗ trợ cung cấp hỗ trợ thông tin thực hiện dưới hình thức đưa ra lời khuyên hoặc thu thập và chia sẻ thông tin nhằm giúp những người gặp khó khăn giải quyết vấn đề của họ được tốt hơn. Chẳng hạn, cung cấp thông tin về vấn đề hiện tại hoặc thông tin liên quan khác; hướng dẫn về cách giải quyết vấn đề; hướng dẫn về các nguồn tài nguyên có thể giúp khách hàng; đưa ra lời khuyên về tài chính, pháp lý, sức khỏe hoặc nghề nghiệp.

- *Hỗ trợ hữu hình:* Hỗ trợ hữu hình, còn được gọi là hỗ trợ công cụ, bao gồm việc đảm nhận trách nhiệm thay người khác để họ có thể giải quyết vấn đề. Nó cũng có thể liên quan đến việc thể hiện lập trường tích cực để giúp ai đó giải quyết vấn đề mà họ đang gặp phải. Chẳng hạn, hỗ trợ tiếp cận nguồn vay vốn tín dụng; hỗ trợ vật chất, phương tiện; cung cấp dịch vụ chăm sóc trẻ em, chẳng hạn như trông trẻ hoặc giúp đưa đón HS

2.2. HTXH đối với HSDTTS ở Trường Phổ thông DTNT

2.2.1. Hỗ trợ vật chất, ăn uống, sinh hoạt

Đây là những hỗ trợ thiết thực giúp HSDTTS yên tâm trong quá trình học tập, nghiên cứu và hòa nhập. Về hỗ trợ vật chất, đó là những hỗ trợ liên quan đến việc cung cấp đồ dùng học tập như sách giáo trình, vở bài tập, bút, các thiết bị học tập khác. Ngoài ra còn có thể cung cấp quần áo, giày dép và các vật dụng cá nhân khác cần thiết cho HS. Các hỗ trợ xã hội nhằm giúp HS được ăn uống như: đảm bảo HS có đủ bữa ăn trong suốt thời gian ở trường, bao gồm bữa sáng, trưa và tối. Hỗ trợ ăn uống có thể bao gồm cung cấp nguồn thực phẩm đa dạng, cân đối chất lượng và bổ sung dinh dưỡng cần thiết cho sự phát triển của HS. Giúp HS có điều kiện sống tốt trong ký túc xá như: cung cấp giường, chăn, ga, gối, nệm, đèn, quạt, tủ đựng quần áo và các thiết bị sinh hoạt khác...

2.2.2. Hỗ trợ học tập, nghiên cứu khoa học

Các hỗ trợ liên quan đến học tập, nghiên cứu khoa học là một trong những chính sách ưu tiên được Đảng và Nhà nước ta quan tâm dành cho HS thuộc diện dân tộc thiểu số nói chung và HS ở các trường Phổ thông DTNT. Cụ thể, HSDTTS thường được nhận các chế độ học bổng, miễn giảm học phí và sách giáo trình, các học phẩm miễn phí như. Các khoản hỗ trợ này nhằm giúp HS có điều kiện thuận lợi hơn để truy cập vào giáo dục. Bên cạnh đó, HS còn được Nhà trường phát hỗ trợ tham gia vào các hoạt động nghiên cứu khoa học, hướng dẫn chuyên môn để phát triển KN nghiên cứu và khám phá các lĩnh vực khoa học.

2.2.3. Hỗ trợ y tế và chăm sóc sức khỏe

Sức khỏe tốt là một yếu tố quan trọng để đảm bảo HSDTTS học trong các trường PTDTNT có thể tham gia hoạt động học tập và phát triển toàn diện. Hỗ trợ y tế và chăm sóc sức khỏe giúp tăng cường sức mạnh về tinh thần, thể chất và xã hội của HS, góp phần nâng cao hiệu suất học tập và khả năng tham gia xã hội của họ. Mặt khác, những hỗ trợ xã hội về y tế và chăm sóc sức khỏe còn giúp phát hiện sớm các vấn đề sức khỏe, bệnh tật, phòng ngừa nguy cơ lây nhiễm bệnh tật, ... giúp HS cảm thấy được an toàn, an tâm, tin

tưởng trong quá trình học tập xã nhà. Những hỗ trợ xã hội về y tế và chăm sóc sức khỏe cho HS có thể thông qua việc giáo dục, cung cấp thông tin về sức khỏe và bệnh tật; các chương trình sức khỏe sinh sản vị thành niên; tư vấn về dinh dưỡng; kế hoạch hóa gia đình...

2.2.4. Hỗ trợ tâm lý - xã hội

So với HS là con em người dân tộc kinh, thì HSDTTS thường đối mặt với những rào cản nhất định về mặt ngôn ngữ, phong tục tập quán khi các em đến học tập ở các vùng thành thị. Chính điều đó dẫn đến nhiều em có tâm lý nặng nề, khó hòa nhập, điều đó ảnh hưởng đến kết quả học tập, và, cũng là nguyên nhân dẫn đến nhiều em bỏ học giữa chừng. Vì vậy, những hỗ trợ từ phía nhà trường, các tổ chức, cá nhân trong xã hội về tâm lý, tinh thần giúp HSDTTS học trong các trường PTDTNT xóa bỏ gánh nặng tâm lý, tăng cường sự tự tin về bản thân, khả năng giao tiếp để hòa nhập trong học tập và tham gia các hoạt động xã hội...

2.2.5. Hỗ trợ tiếp cận thông tin, văn hóa

Hỗ trợ tiếp cận thông tin giúp HSDTTS được tiếp cận với các nguồn kiến thức và thông tin mới nhất. Đó là những thông tin liên quan đến quyền lợi, chính sách hỗ trợ của Đảng và Nhà nước đối với HSDTTS; các thông tin, chính sách và cơ hội việc làm sau khi các em tốt nghiệp. Bên cạnh đó, việc hỗ trợ xã hội còn giúp HSDTTS học trong các trường PTDTNT học hỏi phong tục, tập quán, các giá trị văn hóa truyền thống và hiện đại của dân tộc VN. Hơn nữa, những hỗ trợ tiếp cận thông tin, văn hóa còn giúp HSDTTS có cơ hội hiểu sâu về nguồn gốc, truyền thống, văn hóa và giá trị của dân tộc mình; góp phần bảo tồn và phát huy văn hoá dân tộc, giúp HS tự hào về dân tộc của mình và duy trì tinh thần dân tộc. Những hỗ trợ này có thể thực hiện bằng nhiều hình thức khác nhau: Tổ chức cho HSDTTS tham gia vào các hoạt động ngoại khóa, giao lưu văn hóa, tham gia giao lưu nghệ thuật và thể thao.

2.3. Vai trò của nhân viên CTXH trường học trong trợ giúp HSDTTS ở các trường Phổ thông DTNT tiếp cận các hỗ trợ xã hội

Theo Hiệp hội Quốc gia Nhân viên Công tác xã hội (NASW): Nhân viên xã hội trường học là cầu nối không thể thiếu giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng trong việc giúp HS đạt được thành công trong học tập. Họ làm việc trực tiếp với Ban giám hiệu nhà trường cũng như HS và gia đình, đóng vai trò lãnh đạo trong việc hình thành các chính sách kỷ luật trường học, can thiệp sức khỏe tâm thần, quản lý khủng hoảng và các dịch vụ hỗ trợ. Là một phần của nhóm liên ngành nhằm giúp HS thành công, nhân viên xã hội trường học cũng tạo điều kiện cho cộng đồng tham

gia vào trường học đồng thời ủng hộ sự thành công của HS.

Trong phạm vi bài viết này, nhóm nghiên cứu đề xuất vai trò của nhân viên CTXH trường học trong trợ giúp HSDTTS trong các trường Phổ thông DTNT tiếp cận các hỗ trợ xã hội dưới đây:

- Vai trò là người đánh giá nhu cầu: Nhân viên CTXH tiếp cận HSDTTS để đánh giá những nhu cầu và khó khăn cá nhân mà HS gặp phải trong việc học tập và sống trong các trường PTDTNT.

- Định hướng và tư vấn: Dựa trên đánh giá như trên, nhân viên CTXH sẽ tư vấn và hướng dẫn HS về các dịch vụ hỗ trợ xã hội có sẵn trong trường và cộng đồng để giúp họ vượt qua những khó khăn và phát triển toàn diện.

- Hỗ trợ gia đình: Nhân viên CTXH cũng sẽ tìm hiểu về hoàn cảnh gia đình của HS và cung cấp hỗ trợ cần thiết để tạo điều kiện tốt nhất cho HS trong quá trình học tập và phát triển.

- Liên kết với các tổ chức xã hội: Nhân viên CTXH sẽ làm việc với các tổ chức xã hội khác để giúp HS tiếp cận các dịch vụ và chương trình hỗ trợ xã hội bên ngoài trường học.

- Biện hộ liên quan đến quyền và lợi ích: Nhân viên CTXH cũng có vai trò quan trọng hỗ trợ HSDTTS trong việc hiểu và thực hiện quyền và lợi ích của mình, bao gồm cả quyền được học, quyền được bảo vệ, và quyền được phát triển.

3. Kết luận

Nhờ chính sách ưu tiên và sự quan tâm từ Đảng và Nhà nước, GD&ĐT ở các vùng dân tộc thiểu số đã được cải thiện về chất lượng và số lượng. Chất lượng dạy và học ngày càng đổi mới, tỷ lệ HSDTTS tham gia học tập ở trình độ cao cũng tăng. Tuy vậy, HSDTTS vẫn gặp nhiều khó khăn và thách thức, bao gồm học phí, chi phí sinh hoạt, rào cản văn hóa và phong tục tập quán. Hỗ trợ xã hội là rất quan trọng để giúp HSDTTS số vượt qua khó khăn và phát triển khả năng học tập. Nghiên cứu về hỗ trợ xã hội cho HSDTTS ở trường PTDTNT là thiết thực, giúp lãnh đạo trường và ban ngành địa phương tìm ra giải pháp phù hợp để hỗ trợ HS và đóng góp vào phát triển kinh tế và xã hội ở các vùng dân tộc thiểu số.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2023), *Thông tư ban hành quy chế tổ chức và hoạt động của trường Phổ thông Dân tộc nội trú*. Hà Nội

2. Lin, Nan, et al. (1979), "Social support, stressful life events, and illness: A model and an empirical test", *Journal of health and Social Behavior*

3. Viện Ngôn Ngữ Học (2003), *Từ điển tiếng Việt*. Hà Nội